

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО
FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
Македонија
Goce Delcev University in Stip,
Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Трета меѓународна научна конференција

Третья международная научная конференция

Third International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ
PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

26-27 април 2018 / 26-27 апреля 2018 / 26-27 April 2018
Штип Штип Stip

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

821(062)
811(062)
316.7(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (3 ; 2018 ; Штип)

Филологија, култура и образование [Електронски извор] : зборник на трудови / Трета меѓународна научна конференција, 26-27 април 2018, Штип = Филологија, култура и образование : сборник статей / Третья международная научная конференция, 26-27 апреля 2018, Штип = Philology, culture and education : conference proceedings / Third International Scientific Conference, 26-27 April 2018, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев” = Универзитет имени Гоце Делчева = Shtip : Goce Delcev University, 2018

Начин на пристап (URL): <http://js.ugd.edu.mk/index.php/fe>. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Текст во PDF формат, содржи 737 стр. , табели, граф. прикази. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 27.12.2018. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-593-9

1. Насп. ств. насл.

а) Книжевност - Собири б) Јазици - Собири в) Култура - Собири г)
Образование - Собири

COBISS.MK-ID 109270026

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Олга А. Бердникова, Филолошки факултет при ВГУ
Светлана Јакимовска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)

Марјана Розенфелд (руски јазик)

Билјана Иванова (англиски јазик)

Снежана Кирова (англиски јазик)

Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков

Марица Тасевска

Славе Димитров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Ольга А. Бердникова, Филологический факультет при ВГУ
Светлана Якимовска, Филологический факультет при УГД
Татјана А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓергиевска (Македонија)
Мария Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска-Иванова (Македонија)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софја Заболотная (Россия)
Татјана А. Тернова (Россия)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Јулиа Дончева (Болгария)
Биљана Мариќ (Боснија и Херцеговина)
Душко Певуља (Боснија и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриелла Б. Клейн (Италија)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Мајкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Србија)
Селена Станкович (Србија)
Тамара Валчич-Булич (Србија)
Ахмед Ѓюншен (Турција)
Неджати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турција)
Карин Рукэ-Брутэн (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Ученый секретарь

Марица Тасевска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техническое редактирование

Костадин Голаков
Марица Тасевска
Славе Димитров

Адрес организационог комитета

Универзитет им. Гоце Делчева – Штип
Филологически факултет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронежски државни универзитет
Филологически факултет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-сајт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Olga A. Berdnikova, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalişkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)
Conference secretary
Marica Tasevska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)

Maryana Rozenfeld (Russian)

Biljana Ivanova (English)

Snezana Kirova (English)

Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov

Marica Tasevska

Slave Dimitrov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State Universiy

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar – CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF INTERCULTURAL EDUCATION IN MACEDONIA	13
2. Angelovska Irena – MULTICULTURAL MUSIC EDUCATION- OPPORTUNITIES, ACHIEVEMENTS, IMPROVEMENTS	21
3. Асимопулос Панаџис – НЮАНСЫ НИЦШЕАНСКОГО НИГИЛИЗМА В ФЁДОРЕ ДОСТОЕВСКОМ: «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ» И «БЕСЬ»	33
4. Балек Тијана – АКЦИОЛОШКИ ПОТЕНЦИЈАЛ ФРАЗЕМА С КОМПОНЕНТАМА НЕБО И ЗЕМЉА У РУСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ – КВАЛИФИКАЦИЈА ЉУДСКИХ ОСОБИНА И СИТУАЦИЈА	45
5. Бужаровска Елени – ПРИМАРНОСТА НА СЕМАНТИЧКИОТ ПРИОД ВО АНАЛИЗАТА НА ГЛАГОЛИТЕ	53
6. Величковска Родна – ЖЕТВАТА И ЖЕТВАРСКОТО ПЕЕЊЕ ВО МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА (КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ)	65
7. Веселиновска Снежана Ставрева – СТАВОВИТЕ И МИСЛЕЊАТА НА СТУДЕНТИТЕ ОД ОДДЕЛЕНСКА НАСТАВА НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ ЗА СВОЈАТА ОСПОСОБЕНОСТ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВАТА ПО ПРИРОДНИ НАУКИ	75
8. Гладышева Светлана Николаевна – БЕЛАЯ АРМИЯ В ПУБЛИЦИСТИКЕ А. И. КУПРИНА, И. С. ШМЕЛЕВА И Р. Б. ГУЛЯ	87
9. Голаков Костадин, Ниами Емил – СТИЛОТ НА ПРЕВОДОТ НА ДРАМАТА НА А. П. ЧЕХОВ „ВИШНОВАТА ГРАДИНА“ ОД МАРИЈА НАЈЧЕВСКА-СИДОРОВСКА	95
10. Грачева, Жанна – ПОХВАЛА, КОМПЛИМЕНТ И ЛЕСТЬ КАК РЕЧЕВОЈ АКТ (НА МАТЕРИАЛЕ ТВОРЧЕСТВА В. НАБОКОВА)	103
11. Гркова Марија – УСВОЈУВАЊЕТО НА ПЕРФЕКТОТ ВО IX ОДДЕЛЕНИЕ ВО ШТИПСКО	109
12. Грујовска Сашка – ГРАМАТИЧКИ СРЕДСТВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ ПРЕКАЖАНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	119
13. Денкова Јованка – КЕРОЛОВСКАТА ФАНТАСТИКА НА ЈАН ЛАРИ	127
14. Денковска Милица – ПАТУВАЊЕТО КАКО ИСТРАЖУВАЧКИ КОНЦЕПТ ВО КНИЖЕВНИТЕ СТУДИИ	139
15. Деревская Евгения – ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ЧЕЛОВЕКА ПО ЕГО ОТНОШЕНИЮ К ТРУДУ (ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ)	149
16. Дѳгтева Ярославна – ЧУЖОЈ ВЗГЛЯД В РОМАНЕ «ИДИОТ» Ф. М. ДОСТОЕВСКОГО	155
17. Димитриева-Ѓорѓиевска Марина – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА. УЛОГАТА, СТАВОВИТЕ И ЗАДАЧИТЕ НА НАСТАВНИКОТ ВО НАСТАВНИОТ ПРОЦЕС	161

18. Димова Марија Ѓорѓиева – (ИНТЕР)ТЕКСТУАЛНИ ТРАНСМИГРАЦИИ	169
19. Донеv Драган, Крстева Марија – ПОТРЕБАТА ОД ПРЕВОДОТ ВО ГЛОБАЛИЗИРАНИОТ СВЕТ	179
20. Ѓорѓиевска Ева – СЕМИОТИКАТА НА „ПРАШКИТЕ ГРОБИШТА“ ОД УМБЕРТО ЕКО	185
21. Erol Çalişkan, Şerife Seher – AN EXAMPLE TO THEATRICAL VILLAGE PLAYS FROM THE BOLU REGION: HASAN PLAY	195
22. Žigić Vesna - SOCIAL NETWORKS AND EDUCATION OF THE BLIND AND VISUALLY IMPAIRED STUDENTS	203
23. Ivanovska Lela – THE ROLE OF METACOGNITIVE LISTENING STRATEGIES IN LEARNING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE	213
24. Jugreva Marija – LEXICAL PROCESSING: MODELS OF WORD RECOGNITION	221
25. Караниколова-Чочоровска Луси – ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РАСКАЗОТ „СТАРИТЕ ДНИ“ ОД БОРА СТАНКОВИЌ	229
26. Кирова Снежана, Кузмановска Драгана, Иванова Биљана – ФРАЗЕОЛОГИЗМИ СО БРОЕВИ ВО АНГЛИСКИОТ И ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	237
27. Kitanovska–Kimovska Sonja, Neshkovska Silvana – HANDLING OF CULTURE-SPECIFIC TERMS IN TRANSLATION	247
28. Ковачева Лидија – СИМБОЛИКАТА НА РОЗАТА ВО РИМСКИТЕ ПРАЗНИЦИ И ПОГРЕБНИТЕ ОБИЧАИ И ВО МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	259
29. Kovačević Maја – COMPOUNDS IN THE SERBIAN ENGINEERING DISCOURSE	267
30. Кожинкова Весна – КУЛТУРНИОТ И ЕТНИЧКИОТ ИДЕНТИТЕТ НА ЕГЕЈСКИТЕ МАКЕДОНЦИ ВРЗ ПРИМЕРИ ОД МАКЕДОНСКИОТ РОМАН	275
31. Коцева Ана – A CROSS-CULTURAL STUDY OF COMPLAINT STRATEGIES BY MACEDONIAN AND AMERICAN HIGH-SCHOOL STUDENTS	287
32. Коцева Весна, Тодорова Марија – КРЕИРАЊЕ НА АКТИВНОСТИ СО СТРУКТУРИРАН ИНПУТ ВО РАМКИТЕ НА ПОУЧУВАЊЕТО ГРАМАТИКА СО ОБРАБОТКА НА ИНПУТ	293
33. Коцева Даниела, Мирасчиева Снежана – РАЗВОЈОТ НА КУЛТУРАТА ПОД ВЛИЈАНИЕТО НА КОМУНИКАЦИОНИТЕ МЕДИУМИ	301
34. Кузмановска Драгана, Мрмеска Викторија – КОЛОКАЦИИТЕ КАКО НЕИДИОМАТСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ ПРОСЛЕДЕНИ ПРЕКУ ПРИМЕРИ ОД ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	309
35. Кусевска Марија, Ивановска Билјана, Даскаловска Нина – УЛОГАТА НА ЕМПИРИСКИТЕ ИСТРАЖУВАЊА ЗА РАЗВИВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА КАЈ ИЗУЧУВАЧИТЕ НА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	317
36. Kurchanoff Maksym W. – NON-ACADEMIC FORMS OF CONSTRUCTIVISM IN FOLK HISTORICAL IMAGINATIONS IN MACEDONIA AND SLOVENIA	325
37. Лапыгина Мария – СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИЧЕСКИХ СРЕДСТВ СОЗДАНИЯ ОТРИЦАТЕЛЬНОГО ИМИДЖА ПОЛИТИКА В РУССКИХ И СЕРБСКИХ ПЕЧАТНЫХ СМИ	333

38. Lah Meta – GAMES SERVING AS DIDACTIC TOOLS: ATTITUDES OF PROSPECTIVE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES	339
39. Леонтиќ Марија – ИДНО ВРЕМЕ ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	349
40. Лесных Наталья – ДЕ- И РЕМИФОЛОГИЗАЦИЈА ИСТОРИИ В ПЬЕСЕ М. УГАРОВА «ГОЛУБИ».....	361
41. Ljubicic Gordana – IS GRAMMAR-TRANSLATION METHOD REALLY DEAD	371
42. Ljubotenska Dragana – SOCIAL MEDIA AND THE LATEST TENDENCIES IN WORD FORMATION AMONG TEENAGERS	379
43. Маролова Даринка – ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНТНОСТ МЕЃУ СПЕЦИФИЧНИТЕ ГРАМАТИЧКИ ФЕНОМЕНИ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	385
44. Магдинчева-Шопова Марија, Бошков Тајјана, Јошески Душко – ФОРМАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРОФЕСИОНАЛНОТО РАБОТЕЊЕ	395
45. Мартиновска Виолета – ПРИДОНЕСОТ НА АКАДЕМИК ВЛАДИМИР МОШИЊ ЗА СЛОВЕНСКИТЕ РАКОПИСИ ВО МАКЕДОНИЈА	405
46. Мирасчиева Снежана, Коцева Даниела – ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: НОВИ ИСТРАЖУВАЊА ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ВОСПИТНО-ОБРАЗОВНАТА ПРАКТИКА	411
47. Митковска Лилјана – ИЗРАЗУВАЊЕ НАДВОРЕШНА ПРИСВОЈНОСТ: МАКЕДОНСКИОТ НАСПРЕМА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	419
48. Младеноски Ранко – ПОЕЗИЈАТА ВО РОМАНИТЕ НА ВЕНКО АНДОНОВСКИ	429
49. Morris Kevin – CHINESE CUBANS. TRANSNATIONAL ORIGINS AND REVOLUTIONARY INTEGRATION	439
50. Нагина Ксения – ДИАЛОГ М. КУНДЕРЫ И Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО: К ВОПРОСУ О ПРЕСТУПЛЕНИИ И ЕГО МОТИВАХ	451
51. Николенко Делфина Јованова – КОРЕЛАЦИЈА, МОРФОЛОШКА АНАЛИЗА И ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА МЕЃУ ЗБОРУВАЧИТЕ НА СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ	461
52. Николовска Виолета – СЕМАНТИЧКО-СИНТАКСИЧКИ ИМПЛИКАЦИИ НА ГЛАГОЛОТ ЧУВСТВУВА	469
53. Обухова Елена – ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ИМЕН СОБСТВЕННЫХ С РУССКОГО ЯЗЫКА НА МАКЕДОНСКИЙ ЯЗЫК НА ПРИМЕРЕ РОМАНА Д.ДАНИЛОВА «ОПИСАНИЕ ГОРОДА»	477
54. Овсянникова Ксения – РЕДАКТОРСКАЯ ПРАКТИКА В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ.	485
55. Павлова Ирена, Ивановска Билјана – ЗБОРООБРАЗУВАЧКИ ПРОЦЕСИ КАЈ ГЛАГОЛИТЕ ИЗВЕДЕНИ ОД СОПСТВЕНИ ИМИЊА ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК	491
56. Panajotović Artea – YIN-YANG DUALISM IN GETHENIAN BIOLOGY AND POLITICS IN URSULA K. LE GUIN’S THE LEFT HAND OF DARKNESS	499

57. Петреска Весна – ЖИВОТИНСКИОТ КОД ВО СВАДБЕНАТА ОБРЕДНОСТ: КУЛТУРНИ ПАРАЛЕЛИ МЕЃУ МАКЕДОНИЈА И РУСИЈА	507
58. Петровска-Кузманова Катерина – НАРОДНА ДРАМА, МАКЕДОНСКО-РУСКИ ПАРАЛЕЛИ	515
59. Pop Zarijeva Natalija, Iliev Krste – LADY CAROLINE LAMB AND LORD BYRON: GLENARVON - A VAMPIRE OR A WANDERING JEW.....	523
60. Продановска-Попоска Весна – ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИОТ И АНГЛИСКИОТ ГЛАСОВЕН СИСТЕМ: ВЛИЈАНИЕТО НА МАЈЧНИОТ ЈАЗИК ВО СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР НА АНГЛИСКИ ЈАЗИК	529
61. Ристова-Михајловска Милена – ЖАНРОТ ПОЛЕМИКА ВО ДОМАШНАТА И СВЕТСКАТА ЛИТЕРАТУРА.....	541
62. Рыбачева Лариса – ВЕРБАЛИЗАЦИЈА ЕМОЦИЈ В РУССКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	549
63. Сахарова Дарња – МЕСТО НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ В ЖИЗНИ СОВРЕМЕННЫХ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ: ИТОГИ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ. РЕДАКТОРСКИЙ АСПЕКТ	555
64. Сидорова Елена, Швецова Ольга – МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ И ВУЗЕ: ТОЧКИ СОПРИКОСНОВЕНИЯ, ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.	563
65. Симонова Светлана, Белоусов Арсений – К ПРОБЛЕМЕ ЭТИКО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО СИНТЕЗА В РУССКОЙ ФИЛОСОФИИ XX ВЕКА	571
66. Симоска Силвана – „СВЕТОТ КАКО ПОЛЕ ЗА КУЛТУРЕН НАТПРЕВАР МЕЃУ НАРОДИТЕ“ – ТЕОРИСКИТЕ ПРЕМИСИ ЗА КУЛТУРАТА НА ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ	581
67. Станојоски Игор – КОНКЛУЗИВОТ ВО БУГАРСКИОТ ЛИТЕРАТУРЕН ЈАЗИК И ВО МАКЕДОНСКИТЕ ДИЈАЛЕКТИ	591
68. Stojanovska-Ilievaska Natasha - THE MACEDONIAN COMPONENT OF THE 1. INTERNATIONAL CORPUS OF LEARNER ENGLISH	597
69. Сулејмани Умит - ПРЕЧКИ ВО КОГНИТИВНОТО УЧЕЊЕ ОД АСПЕКТ НА НАСТАВНИЦИТЕ	603
70. Тантуровска Лидија – „ВАСИЛИА ПРЕКРАСНА“	613
71. Тасевска Марица, Миленкоска Милкица - ЗАСТАПЕНОСТА НА ВЕШТИНАТА ЗБОРУВАЊЕ ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК	635
72. Тернова Татјана – ПРОБЛЕМА НОВИЗНЫ В ЛИТЕРАТУРА АВАНГАРДА: РУССКИЙ ИМАЖИНИЗМ	643
73. Тихонова Ольга – ГЕНДЕРНЫЕ АСПЕКТЫ КРИМИНАЛЬНОГО ЖАНРА В СОВРЕМЕННЫХ ГЕРМАНО-СКАНДИНАВСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ И ТЕЛЕВИЗИОННОМ КИНО	651
74. Тодорова Марија, Коцева Весна – УСВОЈУВАЊЕ НА ТРЕТ ЈАЗИК (J3)	659
75. Trajchev Stefan, Trajchovska Marina – THE PLURILINGUALISM CONCEPT IN THE LEARNING OF THE SECOND FOREIGN LANGUAGE	665
76. Тренчовска Софија – КАРНЕВАЛИСТИЧКОТО НАСПРОТИ ХУМАНИСТИЧКОТО ДОЖИВУВАЊЕ НА СВЕТОТ	673

77. Тренчовски Горан – ДИОНИЗИСКОТО ВО ДРАМАТА „СЛОВЕНСКИ ОРФЕЈ“	681
78. Ulanska Tatjana – TEACHING CULTURE IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM IN ALL LEVELS OF EDUCATION IN MACEDONIA	691
79. Урумова-Марковска Славица - ЃАВОЛОТ И САМОВИЛИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР И НИВНАТА ИМАГИНАРНА ПРЕОБРАЗБА ВО РАСКАЗИТЕ НА МИТКО МАЏУНКОВ	701
80. Фьон Фам Май – УСТАРЕВИШИЕ НАИМЕНОВАНИЯ ОДЕЖДЫ 1. В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ И.А. БУНИНА	709
81. Hadzi-Nikolova Adrijana, Tasevska Marica – EDUCATIONAL TECHNOLOGY, THREAT OR BENEFIT TO TEACHERS	715
82. Чарыкова Ольга – ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦИФИКА МЕТАФОРИЧЕСКОЙ НОМИНИЦИИ	727
83. Чурсина Дарья – НАИМЕНОВАНИЯ ЖИЛИЩА В ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРАХ В ЭТНОЛИНГВИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ	735
84. Шеху Флорина, Котева Мојсовска Татјана – ПОСТАВЕНОСТА НА КОМУНИКАЦИСКИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ ВО ИНИЦИЈАЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА НАСТАВНИЦИ	741
85. Шутаров Васко – ПРОЕКЦИИ ЗА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА, СПОРЕД „НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА КУЛТУРАТА ВО Р. МАКЕДОНИЈА ЗА ПЕРИОДОТ 2018-2022 ГОДИНА“	751
86. Wanke Michal – MOVING LAB BEYOND THE BORDERS. RESEARCH NOTES A PROPOS THE FREEDOMBUS INTERDISCIPLINARY PROJECT	759

СЕМИОТИКАТА НА „ПРАШКИТЕ ГРОБИШТА“ ОД УМБЕРТО ЕКО

Ева Ѓорѓиевска¹

¹Д-р, Универзитет „Гоце Делчев“-Штип, eva.gorgievska@ugd.edu.mk

Апстракт

Во едно свое интервју Умберто Еко изјавува дека како писател, но и семиотичар, посебно се интересира за структурата на лажниот знак. Неговите романи, ерудитивни и честопати историски, обработуваат интриги, заговори, мистерии и мистификации чие толкување претставува предизвик за семиотиката и за читателот. Во трудот што следи предлагаме едно семиотичко читање на претпоследниот роман на Умберто Еко, *Прашките гробишта*, ситуиран во XIX век, во кој што се третира продукцијата на историски (не)вистини преку фалсификување на документи, воведување тајни служби, масони, шпиони. Преку дејноста на главниот лик и неговото учество во манипулацијата со некои од пресвртните историски документи, како на пример *Протоколите на сионските мудреци*, Еко ни понудува негово ревизионистичко читање на историјата.

Клучни зборови: семиотика, историја, фалсификат, масонерија.

Умберто Еко (1939-2016) е несомнено една од најмаркантните фигури на современата италијанска, но и светска книжевност. Неговите романи ја имаат парадоксалната судбина да бидат крајно ерудитивни, историски документирани, но и конспиративни, со интерес за окултното и мистиката, во исто време бестселери. Бидејќи е писател и семиотичар, каков што е случајот и со други писатели - теоретичари, во неговите дела може да се насети самосвесноста на писателската постапка, односно да се пронајде условеност помеѓу неговата теорија и неговите дела. Во областа на семиотиката дава повеќе наслови: *Отсутна структура*, *Теорија на семиотиката*, *Улогата на читателот*, *Семиотиката и филозофијата на јазикот*, *Границите на интерпретацијата*, *Шест прошетки низ наративните шуми*, *Отворено дело...*

Текстот што следи се сосредоточува на претпоследниот роман на

Умберто Еко, *Прашките гробишта*. Она што е посебно интересно во врска со овој роман, е можноста да се гледа на историјата како на книжевен наратив, при што фикционалноста и интертекстуалноста кои се одлика на литературата, се пресликуваат во историјата, а таа, преку разобличувањето на нараторот повеќе не е збир на документи и факти, туку инструктирана конструкција на политички субјекти во зависност од потребите на денот. Токму затоа историјата бара не само читање, туку и интерпретација, нешто што имплицитниот наратор на овој роман го прави преку разоткривање на изворните постапки кои довеле до значајни пресвртници. Во прилог на оваа теза, во *Отворено дело* (2011) Умберто Еко го одвојува класичниот од современиот роман според степенот на отворена интерпретација на која е подложен секој од нив. Иако книжевните дела отсекогаш, па и оние што Еко ги нарекува класични, ја носеле можноста за плуралност на значењето, сепак современото книжевно дело според него поседува отворена тенденција да ја доведе интерпретацијата до нејзините крајни можности. Доколку во класичното дело постои одредена детерминираност на значењето, во современото дело читателот е оној кој стои пред можноста да го измисли крајот, да ги бира и комбинира значењата во зависност од својот светоглед, степен на знаење и задоволство кое го очекува од текстот. Колку повеќе делото е невообичаено и отстапува од очекувањата, толку повеќе е носител на информации. Читателот е повикан на постојана организација, реконструкција, инвенција на текстот што го чита. Доколку во *Прашките гробишта* првото ниво на интерпретација го прави нараторот во однос на историјата, читателот е тој што на следното ниво, во зависност од структурата на романот, ги предочува неговите значења.

Она што нас нè интересира е начинот на кој што Еко го гради и организира значењето на текстот или како што вели Ларш Мошел во *Семиотичка анализа* (2012): „Семиотиката е метод на анализа на текстот кој овозможува да произлезе вистинската содржина на текстот поаѓајќи од неговата структура. Станува збор за тоа да се истражи на кој начин текстот го кажува она што го кажува. Организацијата на означеното е поважна од ознаката“.

Прашките гробишта навистина постојат денес во Прага и специфично за нив е тоа што во недостаток на површина, гробовите се натрупувани еден врз друг или еден до друг; со текот на времето плочите се изместиле и искривиле, така што доколку некој би сакал да го пронајде вистинското значење, прво би требало да бара од плоча до плоча, при што останува нејасно дали секоја од плочите е на соодветно место, така што секое значење е покриено со некое друго значење. Таквата структура одговара на идејата на Еко за толкувањето на значењето во текстот и за неговата постојано отворена интерпретација. Но, Прашките гробишта се значајни и поради друг историски факт. Во романот протагонистот Симонини се јавува како составувач на историски познатиот фалсификат *Протоколи на сионските мудреци*, објавени за прв пат во 1905 година во Русија. Истите претендираат да бидат запис од собирот на Прашките гробишта на дванаесет рабини кои заговараат за начинот на којшто треба да се завладее со светот и со тоа да се одмазди долгата историја на еврејските прогони. А вистината е дека *Протоколите* треба да се пуштат во јавноста за да се поттикне омразата кон Евреите и да се придонесе за нивното истребување. Иако е докажано дека претставуваат мистификација, сепак многу години после нивното појавување се користени за оправдување на антисемитизмот.

Протоколите кои се споменуваат во романот се репрезентативен примерок на интертекст (во реалноста, но и во романот на Еко), најверојатно составени од рускиот новинар Матвеј Головински, кој освен фикционалните моменти, во нив вклучува и елементи од дотогаш објавените романи на Морис Жоли, *Разговор меѓу Макијавели и Монтеѕкје на оној свет* и Ежен Сју, *Евреинот скитник*, па до романот *Бијариц* на Херман Гедше каде пак е преземен дел од *Жозеф Балзамо* на Александар Дима. Секој знак упатува на плагијат од некој претходен знак, делата кои ги споменува Симонини се само копија на друга копија, преблематизирајќи го оригиналот, но сепак употребени како вистинити за одредена политичка цел.

Ваквото преплетување на книжевни дела ја оправдува тезата на Еко во однос на интертекстуалноста: „Не е вистина дека делата се создадени од

нивните автори. Делата се создадени од други дела, текстовите се создадени од други текстови, сите тие си говорат едни на други независно од интенцијата на авторите“ (Plett, 1991: 193). Предзнаењето во однос на споменатите романи го открива начинот на кој се надоврзувало значењето сè до моментот кога попримило карактер на мистификација. Ако романот на Жоли ги спротивставува тезите на либерализмот и деспотизмот и претставува имплицитна критика на Наполеон III, протагонистот Симонини ја користи рамката на текстот за преку него да ја прикаже еврејската тенденција да се урне монархијата. Александар Дима пак придонесува за инспирацијата на окултниот простор на средбата на Прашките гробишта преку Планината на Громот од *Жозеф Балзамо* како место на заговор.

Семантичко јадро кое го продуцира и поттикнува раскажувањето во целиот романот е омразата кон Евреите. Раскажувачот ја претставува историјата на Франција и Италија од периодот помеѓу 1855 и 1898 година, но барајќи ја вината и одговорноста за сето зло во историјата кај Евреите – податок кој го определува правецот на секоја идна интерпретација. А Симонини, кој е фалсификатор на политички документи, преку вметнувањето на своите ракописи, го менува текот и значењето на историјата. Протагонистот на Умберто Еко е вклучен во самото одвивање на историските настани, при што читателот може да ги следи како во историски роман документираните собитија за учеството на Симонини во Пиомонтските тајни служби, за дејствувањето во периодот на припојување на Савоја кон Франција, пристигнувањето на Гарибалди на Сицилија заради соборување на Бурбонците и обидот за обединување на Италија, нападот на Прусија во Париз, соборувањето на Второто Кралство и формирање на Третата Француска Република, Париската комуна, аферата Драјфус... На секој од овие историски моменти е посветено по едно поглавје во романот. Ликот на Симонини е платен за да го диригира исходот од сите овие значајни историски собитија. Тој е вметнат шпион во војската на Гарибалди чии што проекти се обидува да ги модификува токму преку собирање информации, пренос на лажни вести, писма, заговори против нив. Тој е исто така автор на познатото *бордеро* во Аферата Драјфус, креатор

на фалсификатот кој треба да му се подметне на војникот Евреин за да се обвини за предавство во интерес на Прусите. Тој е испратен за да ги поттикнува писателите на делата што им претходат на *Протоколите*, Жоли, Дима, Гедше, за да пишуваат против Евреите или против масоните, во зависност од интересите на политиката. Но, знаците според Еко се секогаш и знаци-функции (Lucie Guillemette et Josiane Cossette, 2006), односно го добиваат своето значење во зависност од културата, како што интерпретацијата на Симонини во однос на неговите современици е редуktivна во споредба со нашето денешно гледиште за нивниот културен придонес: во романот следиме карикатурирање на Емил Зола, Пруст, Виктор Иго, Гарибалди...

Како современик на XIX век, во романот исполнет со значајни историски личности се среќава и д-р Фројд. Тоа го надворзува психоаналитичкото читање на семиотичкото, имено и психоанализата толкува знаци и симптоми. Од Фројд Симонини презема две идеи: едната е дека пишувањето, односно симболичното означување, овозможува сеќавање, односно изнаоѓање на смисла од проживеаното, а корените на сеќавањето се во самото детство. Втората идеја е подвојувањето на личноста кое го истражува Фројд. Применувајќи го фројдовиот модел, нараторот повторно се јавува во улога на интерпретатор, но овој пат на самиот себе: „Затоа решив да го водам дневников, макар против својата волја, раскажувајќи си го самиот себеси сопственото минато, постепено како што смогнувам да си ги вратам во мислите, дури и најнезначајните нешта, сè додека (како ли се велеше?) трауматизирачкиот елемент нема да излезе на виделина. Сам по себе. И сакам самиот да се излекувам, без да се предадам во рацете на лекарите на лудачките“ (Еко, 2011:67)

За суштинска одредница на своето битие, протагонистот ги смета двете основни страсти, љубовта и омразата и го започнува своето претставување дефинирајќи се себе си преку она што го мрази: „Чувствувам извесна непријатност додека почнувам да пишувам, небаре треба да си ја разголам душата, по наредба – не од бога! Да кажам по совет на еден германски (или австриски, но тоа е исто) Евреин. Кој сум јас? Можеби е покорисно да си се

запрашам првин за сопствените страсти отколку за настаните од мојот живот. Кого сакам? Не ми доаѓаат на ум некои сакани лица. Знам дека ја сакам добрата кујна (...) Кого мразам? Ги мразам Евреите, ми доаѓа само по себе да кажам... “ (Еко, 2011:13)

Основниот субјект кон кого е насочена неговата омраза се Евреите, омраза која е создавана и потхранувана уште во детството, пренесена со традиција преку приказните на неговиот дедо: „Годините на моето детство беа унесреќени од нивното сениште. Дедо ми ми ги опишуваше тие нивни очи што те шпионираат, толку дволочни што ќе помодриш од бес, тие лигави насмевки, тие усни како на хиена поткренати над забите, тие тешки, нездрави, нагрдени погледи, тие вечно немирни брчки меѓу носот и устата, издлабени од омразата, тој нивни нос како клунчиштето на некоја австралиска птица... А окото, ах окото... Се врти трескавично зеницата со боја на прегорен леб и открива болести на црниот дроб, разјаден од секретите продуцирани од осумнаесетвековна омраза, се спушта над илјада ситни брчки што стануваат се понагласени со стареењето, а уште на дваесет години Јудеецот изгледа свенат како некој старец.“ (Еко, 2011:14)

Симонини е во подвоеност, најпрво психолошка, поделен на две личности од кои едниот сплеткација, а другиот чесен опат и додека првиот ги памети случувањата кои се во прифатливи граници на неговиот морал, опатот Дала Пикола го потстетува за оние случувања кои поради нивната суровост разумот на Симонини ги потиснува. Симонини и Дала Пикола не се сретнуваат, иако живеат во две простории поврзани со ходник во една иста куќа, туку само наидуваат на знаци, траги и индиции кои му говорат на едниот за другиот. И двајцата ги надоврзуваат своите писма во Дневникот и читаат еден за друг. Од нивниот дневник произлегува романот што ние го читаме, а кој треба да им разјасни на секој од нив дали се една или две личности. На тој начин постојат три наратори, Симонини, Дала Пикола и раскажувачот кој како и двајцата претходни, а и ние читателите, се обидува да сфати кој е кој. Двајцата наратори си оставаат знаци во вид на писма кои ја комплетираат приказната. Тие исто така оставаат делови од својата облека и живеалиште кои како знаци-индекси

треба да му овозможат на другиот да го пронајде нивното вистинско лице. Тие оставаат и знаци-траги, односно несвесно заборавени отпечатоци кои говорат за нивното присуство во собата на другиот. Во таа меѓусебна интерпретација на дневнички записи, Умберто Еко како да ја потврдува својата теза за компактоста, но во исто време и за отвореноста на секое дело кон дополнителни толкувања: „Уметничкото дело е комплетирана и затворена форма во нејзината единственост како балансирана органска целина, додека во исто време конституира отворен производ за сметка на неговата подложност на бројни различни толкувања кои не ја повредуваат неговата неуништлива специфичност“ (Еко, 1979: 49).

Во едно од последните поглавја на романот, насловено *Гаволот на XIX век*, значењето станува отворено субверзивно. Имено, за да се разоткријат тајните на масоните и воедно да се придобие читателска публика, Симонини заедно со писателот Таксил и докторот Булан, ја издржуваат пациентката Дијана, која има двојна личност како и Симонини и која во едната своја верзија ги прераскажува замислените собитија од масонските средби и црните миси, а во другата своја верзија се кае за тоа што го зборувала и правела. Нејзините зборови му даваат инспирација на Таксил за да составува романи кои би ги оцрниле масоните. Еко е радикален во прикажувањето на една од црните миси на сектите пред читателот, но можеби тоа е кулминација на целото зло кое го проследува романот. Злото на историјата, злото на ликовите, кои под притисокот на совеста се подвојуваат за да не си го признаат себе си она што го сториле.

Како што еден од ликовите во романот, русинот Рашковски вели: „Чувството на идентитет се темели на омраза, на омраза кон оној кој не е ист. Затоа омразата треба да се негува како страст на секој граѓанин. Непријателот е, всушност, противник на целиот народ. Секогаш ни треба некој кој ќе го презираме за да се смириме поради сопствената беда. Омразата е вистинската исконска страст. Љубовта е, всушност, неприродна состојба. Затоа и го убија Христос: проповедаше против природата. Не постои љубов која трае цел живот... Омразата, напротив, може да трае цел живот. Доволно е предметот на

нетрпеливост да ни биде секогаш пред очи, бидејќи омразата го грее срцето. " (Еко, 1979: 458-459).

Во едно свое интервју Еко тврди дека идејата била да се создаде еден одбивен лик, најлошиот протагонист во историјата на литературата. И навистина читателот не може да се идентификува со ликот, неговото отсуство на морал и на психологија го сведува само на структура или на знак. Од самиот почеток на романот тој е носител на омраза, мизогин, мизантроп, антисемит, ги презира сите луѓе и народи. Како што ликот Рашковски вели дека Евреинот ѝ бил потребен на Европа за да има кон кого да ја насочи својата омраза и да избегне внатрешен раздор, така и пишувањето на дневникот на Симонини му овозможува да ја сублимира омразата и да го надмине подвојувањето на личноста, така и записот на историјата помага да се надмине омразата на минатото. Но, дали може да се знае историјата предвреме и да се пишува како што се пишува роман? И во која мера литературниот може да биде инспирација за историскиот наратив? Како да ги поставува овие прашања романот на Еко. Помеѓу индивидуалниот и колективниот идентитет, помеѓу личниот, историскиот и книжевниот текст, се плетат нераскинливите врски на љубовта и омразата. Можеби идејата на Еко е слична со онаа на Фројд: дека пишувањето го сублимира негативниот нагон со кој избилува валканото минато на Европа, а историјата прикажана од страна на директни учесници кои ги познаваат нејзините замки и сплетки е своевидна анамнеза на минатото.

Користена литература:

Еко, Умберто (2011) *Прашките гробишта*. Скопје: Табернакул.

Eco, Umberto (1979) *L'œuvre ouverte*. Paris: Seuil.

Eco, Umberto (1979) "The Poetics of the Open Work"; in T. A. Sebeok (ur.): *The Role of the Reader: Explorations in the Semiotics of Texts*, 47 – 66. Bloomington: Indiana University Press.

Mochel, Larche (2012) *L'analyse sémiotique*. Synthèse de l'intervention de Mme le Dr Larche Mochel MCU PH, Médecine du Travail, Bordeaux. le mardi 3 octobre 2000 - <https://www.etudier.com/dissertations/Analyse-S%C3%A9miotique/475677.html>

Guillemette, Lucie et Cossette, Josiane (2006), « Les modes de production sémiotique », dans Louis Hébert (dir.), *Signo* [en ligne], Rimouski (Québec) - <http://www.signosemio.com/eco/modes-de-production-semiotique.asp>.

Plett, Heinrich ed. (1991) *Intertextuality*, Walter de Gruyter, Berlin/New York.